

Шевченко О.І. Лекція

Лінгвосеміотика у контексті перекладознавчих досліджень

Лінгвосеміотику визначають як розділ лінгвістики й семіотики, що вивчає спільні й відмінні риси природної мови й інших знакових систем, мовні одиниці й категорії, що утворюють знак. Об'єктом дослідження лінгвосеміотики є мовні знаки, що утворюють семіотичну систему; предметом – стосунки мовних знаків з означеними реаліями чи поняттями (семантика), іншими мовними знаками (синтактика) та суб'єктами мовлення (прагматика). У пропонованій лекції *телеологічну лінгвосеміотику* визначаємо як галузь лінгвістики й семіотики, предметом котрої є детермінована категорією телеологічності взаємодія мовних знаків з означеними фактами дійсності, іншими мовними знаками. При цьому суміжні знакові системи розглядаються як такі, що виконують стосовно мовного знака ціннісно-цільову компенсаторну чи трансформуючу функцію.

Масштабність перекладознавчо релевантних завдань телеологічної лінгвосеміотики зумовлює залучення постулатів цілого комплексу теорій, *об'єднаних людським чинником*, зокрема, категорією телеологічності:

- теорія *людиновимірності* Київської філософської школи, що ґрунтується на постнекласичних ідеях пріоритетності вищих цінностей з “установкою на пізнання не тільки буття суцього, але і *буття як належного*“, діяльнісне осмислення котрого “здійснюється на основі *цілепокладання*”.
- *телеологічна* теорія, згідно з якою доцільність визнають як інгерентну рису буття та функціонування природи й суспільства;
- теорія *мовної гри*, яка притаманна так званій “повсякденній” мові (*ordinary language*), у межах аналітичної філософії;
- *феноменологія*, яка постулює тезу інтенціонального сприйняття дійсності і *інтенціональності* як базової властивості будь-якої свідомості, котру у

феноменологічному сенсі розглядають як “*монадну єдність*” (сукупність “форм”) значущих зв’язків між діями та їхніми змістовими властивостями. Принагідно зазначимо, що *монадність* позначає втілення динамізму і плюралістичності осмислення дійсності крізь призму духовності у вигляді “заперечення усякої абсолютизації”, і використано у цьому дослідженні для обґрунтування поняття “*нечітка семіотична множина*”;

- теорія *прагматизму* як філософська течія, що постулює багатогранність проявів дійсності й плюралістичність індивідуальних картин світу;

- *холістична*, що є опосередкованою телеологічними засадами осягнення семіотичного універсуму як цілісного феномену, і є дотичною до *постнекласичної* наукової рефлексії, зокрема, філософії тотальності та теоантропокосмічної теорії, яка орієнтована на ідеал цілісного знання;

- *діяльніснисне* теоретичне підґрунтя, згідно з яким, вивчаючи психологічні особливості *атрибуції смислу* явищам навколишнього середовища, враховують зумовленість свідомості людини зовнішнім світом і внутрішньорефлекторним досвідом;

- *теорія складних систем*, яка є релевантною для дослідження мови й мовлення як відкритої адаптивної складної нелінійної системи; нелінійні аспекти наукового мислення, зокрема, телеологію, залучають як цільового складника наукової рефлексії до аналізу адаптивних систем.

- *когнітивно-дискурсивна* теорія, яка, з одного боку, спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду, з іншого боку – на всеосяжний опис і характеристику мовленнєвого спілкування людей у специфічних і стандартних комунікативних ситуаціях з урахуванням соціальних, культурних, когнітивних, психологічних, етнічних та інших чинників;

- *функціонально-комунікативна* теорія (прагматична), яку розглядають як галузь семіотики. Підкреслимо, що у межах функціонального підходу основним є

телеологічний принцип, відповідно до котрого мову досліджують відповідно до цілей, яким вона слугує .

Розглядаючи лінгвосеміотичні аспекти осмислення тексту і перекладу, використовують поняття *текстотворення*, яке розуміють як “*знакову діяльність*” – семіозис (осмислення і семантизацію), та як динамічні аспекти поетики тексту, як взаємодію ментальних структур, картин світу продуцента і реципієнта тексту. У лінгвосеміотиці використовують поняття “*семіозис дискурсу*” як багатоярусну і багатокомпонентну модель, де текст розглядається як цілісний знак, що припускає *множинну* інтерпретацію адресатом-читачем відповідно до його настанов. За своєю сутністю зазначений феномен відповідає поняттю смислоутворення.

ЛІТЕРАТУРА

Алефиренко Н. Ф. Когнитивные основания лингвосемиозиса. *Критика и фраза* : юбилейн. сб., посвящ. 65-летию Вольфганга Айсмана=Kritik und Phrase : Festschrift fur Wolfgang Eismann zum 65. Wien, 2007.

Алефиренко Н. Ф. Когнитивная семантика в аспекте лингвосемиозиса. *Известия РГПУ им. А. И. Герцена. Общественные и гуманитарные науки*. Санкт-Петербург, 2007. № 9 (46).

Алефиренко Н. Ф. Семиологический потенциал дискурса. *Язык. Текст. Дискурс* / под. ред. Г. Н. Манаенко. Ставрополь, 2007. Вып. 5.

Попова З. Д. Знаковая ситуация в лингвосеміотике. *Вестник ВГУ. Сер. : Гуманитарные науки*. 2005. № 2.

Шевченко О. І. Телеологічна лінгвосеміотика (на матеріалі англomовної публіцистики) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2012.